

BOSNA-HERSEK’TE MEHMET AKİF ETKİSİ

Genç Osman GEÇER¹

Özet

Türk edebiyatı tarihinde çok az sayıda yazar hem yaşadığı dönemde hem de öldükten sonra doğup yetiştiği ülke sınırlarının dışında da tanınıp bilinmiş, fikirleri ve sanat anlayışı uzak coğrafyalara ulaşmak suretiyle geniş bir alanda etkili olabilmiştir. Mehmet Akif Ersoy daha hayatta iken bu geniş etki alanına ulaşmış ve başta İstanbul olmak üzere fikirleri ve sanat anlayışı bugünkü Anadolu sınırlarını aşarak geniş Türk kültür coğrafyasına yayılmıştır. Bu kültür coğrafyalarından biri de Bosna-Hersek’tir.

1878’de Bosna-Hersek’in Avusturya-Macaristan Devleti tarafından işgali, bu ülkede başta siyaset olmak üzere, kültürel alanda da çok ciddi sorunların doğmasına neden olmuştur. Daha önce yüzünü İstanbul’a dönük tutan ve her anlamda buradan beslenen Bosna-Hersek aydını yüzünü Viyana başta olmak üzere Batı’ya çevirmiştir. Bu dönüş, Bosna-Hersek’in en geniş manada Osmanlı kültür dairesinden çıkmaya başladığının ifadesi olmuştur. Bu kopuştan rahatsızlık duyan ve ilişkileri güçlendirmek isteyen bazı Boşnak aydınları İstanbul ile yeniden temasa geçmeye başlamışlardır. Bunların başında Salih Safvet Başıç gelmektedir. Başıç, tahsil hayatını İstanbul’da tamamlamış ve 1910 yılında Bosna-Hersek’e dönmüştür. 1912 yılında Bosna-Hersek Cemiyeti İlmiyesi tarafından çıkarılmaya başlanan Misbah, sonradan Yeni Misbah adını alan mecmuada Türkçe makaleler yazmış; makalelerinde sık sık Akif’e atıfta bulunmuştur. Misbah ve Yeni Misbah sadece Başıç’ın makaleleriyle değil aynı zamanda Sebilürreşat’ta yayınlanan Akif’in makalelerini “Akif’ten Bir Vaaz” genel başlığı altında Arap harfli Boşnakça olarak tercüme etmek suretiyle okuyucularına ulaştırmıştır.

Mehmet Akif Ersoy’un Bosna-Hersek’te tanıtılması ve dolayısıyla geniş bir etki alanı oluşturması hem Sebilürreşat aracılığı ile hem de İstanbul’da tahsil görmüş Boşnak aydınları vasıtasıyla olmuştur. Bu sayede Akif sınırlarımızın çok uzağındaki Müslümanların uyanışına vesile olmuştur. Boşnakları da çilesine ortak eden Akif en az Türkiye’deki kadar etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bosna-Hersek, Mehmet Akif, Sebilürreşat, Misbah/Yeni Misbah

¹ Yrd. Doç. Dr., Niğde Üni. Fen-Ede. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gencgecer@hotmail.com

MEHMET AKİF'S EFFECT ON BOSNIA-HERZEGOVINA

Abstract

At the history of Turkish Literature very few writers have been known not only in his country but also out of his country's borders both during his life and after his death. Such writers' thoughts and art have had great effect by reaching far countries. While Mehmet Akif was alive, he could reach such great effect and first in İstanbul and then out of Anatolia's borders to wide Turkish cultural area. One of these cultural areas is Bosnia-Herzegovina.

In 1878, due to the occupation of Bosnia-Herzegovina by the Austro-Hungarian Empire, some serious problems first at politics then at cultural area occurred. The intellectuals of Bosnia-Herzegovina who formerly were affected by İstanbul inclined to the West foremost to Vienna. This turn showed that Bosnia-Herzegovina became out of the Ottoman cultural effect widely. Some Bosnian intellectuals who were disturbed by this disengagement and would prefer to strengthen the relationship started to contact with İstanbul again. Salih Safvet Başıç was the leading of these Bosnian intellectuals. Başıç was educated in İstanbul and returned to Bosnia-Herzegovina in 1910. Başıç wrote Turkish articles at Misbah published by 'The Community of Bosnia-Herzegovina Education' in 1912 under the name of Yeni Misbah and often referred to Akif at his articles. At Misbah and Yeni Misbah not only Başıç's articles but also Akif's articles published at Sebilürreşat under the general name of 'A Sermon from Akif' were reached to readers by translating in Bosnian with Arabic letters.

Mehmet Akif's publicizing in Bosnia Herzegovina and consequently his great effect succeeded by favour of both Sebilürreşat and some Bosnian intellectuals educated in İstanbul. Thus Akif contributed to the awakening of Muslims living far from our borders. Akif who added Bosnians to his suffering had influence at least as much as he had in Turkey.

Key Words: Bosnia-Herzegovina, Mehmet Akif, Sebilürreşat, Misbah/Yeni Misbah

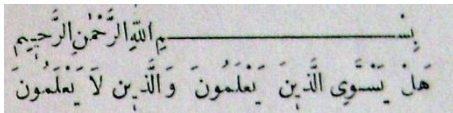
Giriş

Türk edebiyatı tarihinde çok az sayıda yazar hem yaşadığı dönemde hem de öldükten sonra doğup yetiştiği ülke sınırlarının dışında da tanınıp bilinmiş, fikirleri ve sanat anlayışı uzak coğrafyalara ulaşmak suretiyle geniş bir alanda etkili olabilmektedir. Mehmet Âkif Ersoy daha hayatta iken bu geniş etki alanına ulaşmış ve başta İstanbul olmak üzere fikirleri ve sanat

anlayışı bugünkü Anadolu sınırlarını aşarak geniş Türk kültür coğrafyasına yayılmıştır. Bu kültür coğrafyalarından biri de Bosna-Hersek'tir.

Bosna-Hersek'in fethinden başlayıp 1878'de bu ülkenin Avusturya-Macaristan Devleti tarafından işgaline kadar geçen dört yüzyıldan fazla zaman zarfında, hem siyasi hem de kültürel ilişkiler sorunsuz bir seyir izlemiştir denilebilir. Ancak işgal sonrası Bosna-Hersek'te şartlar başta siyaset olmak üzere, kültürel alanda da çok ciddi sorunların doğmasına neden olmuştur. Daha önce yüzünü İstanbul'a dönük tutan ve her anlamda buradan beslenen Bosna-Hersek aydını yüzünü Viya'na başta olmak üzere Batı'ya çevirmiştir. Bu dönüş, Bosna-Hersek'in en geniş manada Osmanlı/Türk kültür dairesinden çıkmaya başladığının ifadesi olmuştur. Bu kopuştan rahatsızlık duyan ve ilişkileri yeniden güçlendirmek isteyen bazı Boşnak aydınları İstanbul ile yeniden temasa geçmeye başlamışlardır. Bunların başında Salih Safvet Başıç gelmektedir. Bosna-Hersek ile İstanbul arasındaki bağları yeniden güçlendirme görevini Başıç'in üstlenmiş olması tesadüfi değildir. İstanbul ile kurulan yeni köprü'nün iki önemli ayağı vardır. Bunlardan birincisi Sebilürreşad mecmuası ikincisi ise bu mecmuada başmuharrirlik de yapan Mehmet Âkif Ersoy olmuştur.

Mehmet Âkif Ersoy'un Bosna-Hersek'te tanıtılması, fikirlerinin yayılması, Sebirürreşad mecmuasında yayınladığı makalelerin Boşnakçaya tercüme edilmek suretiyle yayınlanması *Misbah* mecmuası aracılığı ile olmuştur. *Misbah* mecmuası "Bosna-Hersek Cemiyet-i İlmiyesi" adıyla kurulan cemiyetin yayın organıdır. 28 Eylül 1912'de kurulan cemiyet *Misbah* adında bir de mecmua çıkarmaya karar verir. Arap harfli Boşnakça ve Osmanlı Türkçesi ile iki dilde yayınlanan *Misbah* mecmuası (Geçer, 2009: 43) Haziran-Temmuz 1913 tarihli 16.-17. sayıların bir arada neşredildiği bu nüshanın baş sayfasında "Tefsir-i Şerif" ana başlığının hemen altında "Sebilürreşad'dan Aynen" ifadesiyle Mehmet Âkif'in bir şiirini yayınlamıştır (*Misbah*, 1913: S. 16-17, s. 1). Metin besmele ile başlar, Kur'an-ı Kerim'den alınan

ve "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? (Kur'an, 2005: (39-9), 460) Anlamındaki ayetin ardından şiirin tamamı yayınlanır.

"Olmaz ya... Tabî'î... Biri insan biri hayvan!

Öyleyse, "cehalet" denilen yüz karasından,

Kurtulmaya azmetmeli baştanbaşa millet.

Kâfi mi değil yoksa, bu son ders-i felâket?"

...

mısraları ile başlayan manzume;

...

“Ey millet, uyan! Cehline kurban gidiyorsun!

İslâm’ı da “batsın!” diye tutmuş yediyorsun!

Allah’tan utan! Bâri bırak dini elinden...

Gir leş gibi topraklara kendin, gireceksen!

Lâkin ne demek bizleri Allâh ile iskât?

Allah’tan utanmak da olur ilm ile... Heyhât!²

mısraları ile sona erer. Âkif’in bu manzumesi Safahat’ın Üçüncü Kitabı olan “Hakkın Sesleri” bölümünde yer almaktadır (Düzdağ, 2009: 189-190). Bu manzume 24 Nisan 1913 yılında ilk olarak Sebilürreşad mecmuasında neşredilmiştir (Ceyhan, 1991: 405). Âkif’in bu manzumesi Sebilürreşad mecmuasında yayımlandıktan yaklaşık olarak 2 ay sonra Bosna-Hersek’te yayınlanmıştır. 1913 yılının Osmanlı Devleti açısından şartları düşünüldüğünde, böylesine zor bir zamanda bu manzumenin 2 ay gibi kısa bir süre sonra Bosna-Hersek’te üstelik de Türkçe yayınlanıyor olması oldukça dikkat çekicidir.

Âkif, Kur’an’dan bir ayeti tefsir etmek amacıyla kaleme aldığı bu manzumede, “cehalet”i yüzkarası olarak nitelendirmekte ve Balkan Savaşı’nın yol açtığı maddî ve manevî yıkıma işaret ederek “...bu felaketten de gerekli ders çıkarılmaz ve ölüm uykusundan uyanılmaz ise bunun sonunun ölüm olacağı...” hatırlatılmaktadır. Manzumenin vermek istediği mesaj açıktır: “Millet cehaletten kurtulmalı ve gaflet ve atalet uykusundan uyanmalıdır.” Manzumenin *Misbah* mecmuasının baş sayfasında yayınlanmış olması benzer bir durumun Bosna-Hersek’te de hüküm sürdüğü, yani buradaki Müslümanların da cehaletten kurtulmaları ve bir an önce uyanmaları gerektiği fikrini yaymak içindir. *Misbah* mecmuasını çıkaran irade Âkif’in manzumesinde ifade ettiği şeyleri Bosna-Hersek için de geçerli saymıştır.

Misbah’ın 10 Aralık 1913 tarihli 7 numaralı nüshasından itibaren “Mehmet Âkif: Jedan Vaz” yani “Mehmet Âkif’ten Bir Vaaz” başlığı ile bir yazı dizisi başlatılır. Aynı başlık altında ve numaralandırılmak suretiyle yapılan bu tefrika *Misbah*’ın 8. Sayısında, 2. sayfada

² Bu manzumenin *Misbah* mecmuasında yayınlanan tam ve asıl metnini görmek için bk. EK.I.

“Mehmet Âkif: Jedan Vaz 2”, 12 Aralık 1913 tarihli 9. Sayının 2. Sayfasında “Mehmet Âkif: Jedan Vaz 3”, *Misbah*’ın 12. Sayısında yine 2. Sayfada “Mehmet Âkif: Jedan Vaz 4”, 22 Ocak 1914 tarihli 13. Sayısında 2. Sayfada “Mehmet Âkif: Jedan Vaz 5”, 29 Ocak 1914 tarihli 14. Sayısında birinci sayfadan “Mehmet Âkif: Jedan Vaz 6” ve son olarak 15. Sayının 2. Sayfasında “Mehmet Âkif: Jedan Vaz” başlığı ile tefrika son bulur. Bu yazı dizisi de yine Mehmet Âkif’in *Sebilürreşat* mecmuasında yayınlamış olduğu yazılarının Boşnakçaya tercüme edilmek suretiyle Arap harfli olarak yayınlanmış halidir. Bu bakımdan yazıların içeriği hakkında bilgi verebilmek için Arap Harfli Boşnakçayı okuyup anlayabilmek gerekmektedir. Böyle bir çalışma bir Boşnak tarafından yapılmalıdır. Bu ve benzer pek çok mecmua başta Türkçe ve Osmanlı Türkçesi bilen Boşnak araştırmacıları beklemektedir. Kanaatimizce Avusturya-Macaristan işgali ile I. Dünya Savaşı arasında kalan dönemdeki Bosna-Hersek tarihi, edebiyatı, siyasi ve sosyal hadiseleri bahsi geçen süreli yayınların gün yüzüne çıkarılmasıyla daha anlaşılır bir hale gelecektir.

Sebilürreşat mecmuasında Mehmet Âkif tarafından kaleme alınan makalelerin Boşnakçaya tercüme edilmesi ve *Misbah* mecmuasında yayınlanması Mehmet Âkif’in fikirlerine verilen önem ve desteğin bir göstergesidir. *Sebilürreşad*’da daha pek çok kişinin makalesi yayınlandığı halde Âkif’in tercih edilmesi bir tesadüf olmasa gerektir. Bu bir bakıma Âkif’in işaret ettiği yolu doğru kabul etmek, onun fikirlerini Bosna-Hersek’e de yaymak anlamına gelmektedir.

Mehmet Âkif’in Bosna-Hersek’te tanıtılmasına katkı sağlayan en önemli isim ise Salih Safvet Başıç’tir. Bosna-Hersek’in Mehmet Âkif’i olarak nitelendirilebilecek olan Başıç Âkif’le aynı yıl doğumludur. Başıç’in Mehmet Âkif’e olan hayranlığına ve onu Bosna-Hersek’e nasıl tanıttığına geçmeden önce Başıç’in hayatından kısaca söz etmek gerekir. Salih Safvet Başıç, geniş toprak sahibi, varlıklı ve saygın bir ailenin ilk erkek çocuğu olarak 11 Haziran 1873’te Hersek bölgesinde küçük bir kasaba olan bugün Tomislavgrad diye bilinen Duvno’da dünyaya gelir. Babası Aliya Bey, annesi Prozor’lu Nura Hanım’dır. İlköğrenimini doğduğu yerde tamamlayan Başıç İstanbul’daki teyzesinin yanına gönderilir. Liseyi tamamladıktan sonra, Fatih Camisi Medresesinde İslâmi ilimler alanında tahsilini tamamlar ve 1904 yılında icazet alır (Geçer, 2009: 41). 1905-1910 yılları arasında İstanbul’da Mekteb-i Saadet’te Şarkiyat ve Din dersleri verir. 1908 Meşrutiyet hareketine de şahitlik eden Başıç 1910 yılında Bosna-Hersek’e, doğum yeri olan Duvno’ya geri döner (Geçer, 2009: 42). İstanbul’da pek çok önemli tarihi olaya tanıklık eden, kendini çok iyi yetiştiren ve yüksek

tahsili sırasında teşkilatçılığı da öğrenen Başış vatanına döndüğünde 37 yaşındadır (Geçer, 2009: 43).

Duvno'da kendi halinde sakin bir hayat süren Başış, 1912 yılında fikirlerini ve teşkilatçılığını gösterebileceği çok önemli bir fırsat yakalar. Bu dönemde Bosna-Hersek ulemasından birkaç değerli bilim adamı Ocak 1912'de Saraybosna'da toplanır ve "Bosna-Hersek Cemiyet-i İlmîyesi" adıyla bir dernek kurmaya karar verir. Dernek 28 Eylül 1912 günü resmen kurulur ve cemiyet *Misbah* adında bir de mecmua çıkarmaya karar verir (Geçer, 2009: 43). Salih Safvet Başış de cemiyetin resmi yayın organı olan ve Arap harfli Boşnakça ve Osmanlı Türkçesi ile iki dilde yayınlanan *Misbah*'ın 6. Sayısından itibaren Türkçe makaleler yayınlamaya başlar (Geçer, 2009: 43).

Makalelerini doğru ve düzgün bir Osmanlı Türkçesi ile yazan Salih Safvet, Mehmet Âkif Ersoy'u çok sever ve yazılarında sık sık ona göndermeler ve şiirlerinden alıntılar yapar. *Misbah* ve *Yeni Misbah* mecmualarını Sebilürreşad mecmuasının Bosna-Hersek'teki yansıması saymak nasıl mümkünse, Salih Safvet Başış'i de Mehmet Âkif Ersoy'un Bosna-Hersek'te nesir ile yükselen sesi olarak kabul etmek mümkündür. Başış toplumsal meselelere yaklaşırken Âkif gibi düşünür (Geçer, 2009: 20).

Başış, 30 Nisan 1914 tarihli *Yeni Misbah*'ın 5 numaralı sayısında yayınladığı "Matbuatın Ehemmiyeti" başlıklı makalesinde Sebilürreşad'ı övdükten sonra bu mecmuada yazan isimleri ve ehemmiyetlerini şu cümlelerle ifade eder:

"Bugün merkez-i muallâ-yı hilafette çıkan ve Ferid, Fatin, Âkif, Şemseddin beyler gibi esatize-i kiram hazeratının dinî, ahlakî, felsefî, ictimâî makalat-ı müfidesini neşreden *Sebilürreşad* gazetesinin âlem-i İslâmiyet'e ettiği ve etmekte bulunduğu hizmetlerin fevkinde bir hizmet etmek adeta beşeriyetin vüsati haricindedir."

Başış makalesinin devamında ise Sebilürreşad mecmuasının önemine dikkat çeker ve bu mecmuayı almayı, okumayı ve tavsiye etmeyi dini bir vazife sayarak şunları söyler:

"Sebilürreşad'a abone olmak ve öyle bir mecmua-i ilmiyeyi her yerde istemek, talep etmek Müslümanlar üzerine bir vazife-i umumiyedir. Sebilürreşad gazetesini okumak bir kütüphaneye kapanıp da, daima tetebbuat-ı zatiyede bulunmaktan daha faidelidir. Zira bir adam ne kadar âlim, ne kadar muktedir olursa olsun Sebilürreşad'ın sütunlarını makalat-ı müfide ile tezyin eden mütehasısların fevkinde olamaz. Hulaseten şunu diyebiliriz ki Sebilürreşad adi bir gazete değildir; mütalaası umuma lazım bir mecmua-i ilmiyedir. Neş-i maarif vazife-i mühimmesiyle mükellef olan cemiyetimizin azasından her birisine lazım bir

kitab-ı müstecmiü'l-fevairtir. Binaenaleyh Sebilürreşad'ı umum ihvana tavsiye eylemeyi vecaibden addeylerim.”

Başıç, Sebilürreşad ve dolayısıyla Mehmet Âkif'in fikirlerine çok büyük bir önem verir. Onun kurtuluş reçetesine inanmıştır. Hayranlığı Âkif'e bir methiye yazacak kadar estetik bir düzlemede kendini gösterir. Başıç, 26 Şubat 1914 yılında *Misbah*'ın 18. Numaralı sayısında “Tahdis-i Nimet” başlıklı bir makale yayınladı. *Misbah*'ın birinci sayfasında yayınlanan bu makale ve içerisinde yer alan manzum methiye tamamen Mehmet Âkif'e hasredilmiştir.

“Hakikat ve selamet gibi iki lâzıme-i edebiye ile icra-yı ihtişam eden ve maa'l-iftihar genç üdebamız tarafından peyderpey lisan-ı mahallimize tercüme edilen dinî ve içtimâî makalatın muharriri, Darülfünun-ı Osmanî muallimlerinden şair-i hikmet-güftar, edib-i celil-asar “Safahat” sahibi Mehmet Âkif Beyefendi Hazretlerine:

Olmamak mümkün mü meftûn fazlına âli-himem?

Safha-yı kırtası tezyîn eyledikçe şiiirlerin

Âlem-i İslâmı ikaz eyleyen hikmetleri

Lef ü neşr etmektedir sanatça ulvî şiiirlerin

Vâcib-i tebcîl ü takdîs-i umum, “Hak Sesleri”

Pek büyük bir aşk ile ifhâm edendir şiiirlerin

Menba-ı ilm ü hikemdir nüsha-i vaaz u edeb

Câmi-i ahkâm-ı Kur'andır musanna şiiirlerin

Her dü âlemde saadet-i mucip insâniyeti

Pek suhûletle bize ta'lim edendir şiiirlerin

Nev-usûl üzre küşâd ettin bize ders-i edeb

Hikmet-i İslâm'ı takdîr eyleyendir şiiirlerin

Az mı mazmûn, az mı mana, az mı hikmet gösterir?

Çok mu meşgul etse her sahib-i kemâli şiiirlerin

Dâim ol fazlına istidad-ı umum-ı müslimîn

Neşr-i nûr etsin cihâna hikmet-âmiz şiiirlerin” (*Misbah*, 1914: S. 18, s. 1)

Âkif nasıl ki bütün İslâm âleminin yegâne kurtuluşunu ilimde, fende ilerlemek ve gerçek dini öğrenerek hurafelere kapılmadan dosdoğru yaşamakta gördüyse Başîç de bütün bu fikirleri Bosna-Hersek Müslümanları için bir tavsiye olarak sürekli onlara hatırlatmıştır. Başîç, Âkif'ten aldığı bu enerjiyle başta Bosna-Hersek Müslümanları olmak üzere diğer İslâm ülkelerinin geri kalmışlığını tembelleğe ve bilgisizliğe bağlar. Başîç de, tıpkı Âkif gibi, İslâm âleminin tembellikten ve cahillikten kurtulabileceğine inanır. Tavsiyesi durmadan çalışmaktır. “O halde, sosyal ve fen bilimlerinde, ahlakta yükselmek ve ilerlemek idealimiz olmalı, bu konuda çok çalışmalıyız!..” der. Ümitsiz değildir ve bu konuda Başîç, Âkif'in ümitsizliği asla onaylamayan şu mısralarına sığınır:

“Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak

Alçak bir ölüm varsa, eminim, budur ancak.”

Mehmet Âkif, hayatında Bosna-Hersek'e hiç gelmemiştir. Hicaz'a gitmiş, Almanya'ya gitmiş, Mısır'da bulunmuş, ancak bu topraklara hiç ayak basmamıştır. Şair, yazar, düşünür, dava adamı, idealleri olan bir mustarip olarak henüz hayatta iken gelmediği bu yerlerde tanınmış, bilinmiş ve de sevilmiştir. Onun manzumeleri Balkan şehirlerinin bu en uzak noktasında da o dağdan bu dağa çarparak kalpleri ve gönülleri tutuşturmuştur. Bu ateşin yanmasında ve yayılmasında elbette Bosna-Hersek Müslümanlarının büyük payı vardır. Âkif'le aynı çağda yaşayan kaç şair Bosna-Hersek'te bilinir. Kaçının bir mısraı sınırları aşip ovalara, dağlara çarpa çarpa yayılmış ve umutsuzlara umut olmuştur? Mehmet Âkif'in Bosna-Hersek'te tanınmasına, bilinmesine elbette zemin hazırlayan en önemli kişi Salih Safvet Başîç ve onun başmuharrir olarak yazılarını yayınladığı *Misbah* ve *Yeni Misbah* mecmuaları olmuştur. Ama bütün bunların ötesinde Âkif'i buralara getiren mucize yine onun mısralarında gizlenen samimiyet, inanmışlık ve iradedir diye düşünüyorum.

Kaynakça

CEYHAN, Abdullah, (1991), *Sırat-ı Müstakîm ve Sebîlürreşad Mecmuaları Fihristi*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul (2009), *Safahat*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

GEÇER, G. Osman (2009), *Bosna-Hersek'te Bir Osmanlı Aydını: Salih Safvet Başîç*, Tuzla, Bosna-Hersek, Tuzla Kantonu Arşivi Yayınları.

Kur'an (2005), (Haz: Elmalılı Hamdi Yazır), İstanbul, Huzur Yayınevi.

Misbah, I. Sene, Nu: 16-17, 15 Recep-1 Şaban 1331 (Haziran-Temmuz 1913), Saraybosna.

Misbah, II. Sene, Nu. 18, 30 Rabiulevvel 1332/26 Şubat 1914, Saraybosna.

Misbah, II. Sene, Nu: 7, 11 Muharrem 1332/10 Aralık 1913, Saraybosna.

“Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”

بروی ۱۶—۱۷ عدد

«مصباح» لزلازی نا اوسام سترانچا
دوا پوت میسه چتو.

«مصباح» آیده اپکی دفته چیتار دینی.
علمی، ادبی مجموعه اسلامیهدر.

ساحب و ناشری «بوسته» ههرسک
جمیت علمیسی «در».

مصباح امور تحریریه سی انجمن
محموس ایفا ایدیور.

غودینا ۱ سنه

چییه نالیستو «مصباحو» زا چلانوه
(۴) قروته، زا نه چلانوه (۶) قرونا،
آزا ایوزمه مستوو (۸) فرانقا
غودینو.

خارج ایپون سنوی بدل اشترک
(۹) فراتقدر.

پردتلاته ای روتو پیسی شایوسه
اورده نیشستوو «مصباح» سارا بهوو
شیروقاچا بروی (۷)

— اورقان اودروژه نیا بوسانستو هه رجه غوواچته عنیه . بوسته . ههرسک جمیت علمیسه سنک ناشرانکاریدر . (اوره جو به ره دانجیونی اودبور)

سارایه وژ ۱۵ رجب ۱ شعبان ۱۳۳۱

بۆئی — بۆئی ۱۹۱۳

تفسیر شریف.

«سبیل الرشاد» دن عننا:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
هَلْ یَسْوٰی الذّٰنِ یَعْلَمُوْنَ وَ الذّٰنِ لَا یَعْلَمُوْنَ

اولاز یار. طبیی.. بری انسان، بری حیوان!
ایله یسه، «جهالت» دینیل یوز قارده سندن
قورتولایه عزم ایملی باشدن باشه ملت.
کافی دکل، یوقسه، بوسوک درس فلاکت!
سوک درس فلاکت نیه مال اولدی؟ دوشونسهک:
پنک اریوب یاش کبی داملاردی کوزگدن!
«سوک درس فلاکت» نه دیکدر؟ شو دیکدر:
کازسه اگر کندینه ملت، کیده چکدر!
زیرا، یکی برصدمه به آرتیق دایلیماز;
زیرا، یو سفر اویقو اولومدر: اویلیمازا!

جوشتون، قوجه برسل کبی، دائم، بشریت،
مستقبله قوشتمده و یروب سپرینه شدت.
طاغیر، اوچوروملر اوکا بول و برمه مک ایستر . .
لکن، اوه نپوکسک، نوده آلیاق دینز اورترا!
اقوام او بویوک نهره قایلش بر ابرماق . .
البت قایلیر . . هانکسی ایستر کری قانی؟
بزرگه بو مدهش، بو مظم جریانه
اوغراشاده یز . . باق، نه قدر چیلنیز، آکلا!
اوغراش باقلم، یوقسه اینسک، هی کیدی شاشقین!
قورشون کبی سرتلی، دیکزلر کبی طاشقین
بر چاغلاک منیع دهاشنه طوغرو
طیرمانایه بکزر یوزدرک! باشقه دکل بو.

هیچ، بیانلرله بیلمه ینلر بر اولورمی؟

ای قطره اواره، بو جوشک، بو خروشک
آهنکنه اومازسهک، مین اول، بوغولورسک!

ییلرجه، عصرلجه سورن اویقودن آرتیق!
سیاکینده: محیطکدهک ظلمتلری هب ییق!
بریاثسهک: کوکلر اویاتیق، بر اویاتیقدر;
دنیا اویاتیقکن ایومق مسخره نهدر!
ایواه! بو ذلتله سنسین یته عت . .
ای دور جهالت، سکا دوشمکه بو ملت،
برحاله کتیردک: نه دین قالدی، نه ناموس!
ای سینئه اسلامه چو کن قاپ قاره کابوس،
ای خضم حقیق، سنی اولدورمیل اول:
سنسین بزه دشمنلری اوستون چیقاران آل!

ای ملت، اویان! چهکله قربان کیدیورسک!
اسلایده «بائسین!» دیهه طومش پیدیورسک!
اللهدن اوتان: بازی یراق دینی الکلدن . .
کیر لش کبی طور اقلره کتندک، کیرمچکسهک!
لکن، نه دیمک بزلری الله ایله اسکات؟
اللهدن اوتانمقی ده اولور عل ایله . . هیهات!! (*)

محمد عاکف

(*) استغیذایته: انا یحیی الله من عباده الملاء = اللهم
قوللریدن آتیق عالم اولانلری اللهدن قورقار.

Misbah, I. Sene, Nu: 16-17, 15 Recep-1 Şaban 1331/20 Haziran-6 Temmuz 1913,
Saraybosna.